

POIMINTOJA KONTOKIN HISTORIASTA

Vienassa, Kontokijärven rannalla sijainnut Kontokin kylä on jäänyt kauas menneisyyteen. Kylän elämä päättyi 7.10.1941, kun partisaanit polttivat tyhjiillään olleen kylän, jonka asukkaat olivat evakossa. - Kontokijärven rannalla ko- hoaa nykyisin Kostamuksen kaupunki.

Vaikka itse kylää ei enää ole olemassa, elää sen muisto vielä kontokilaisten sukujen keskuudessa niin Suomessa kuin Karjalassakin. Tähän kootut tiedot perustuvat niin kirjallisuuteen, arkistosta saatuihin asiakirjoihin kuin entisten Kontokin kasvattien muistoihin.

Kontokki ei ollut kovin suuri karjalaiskylä runonlaulerinteensä suhteen. Joka tapauksessa sielläkin kirjoitettiin muistiin muutamien taitajien esittäminä niin runoja kuin loitsuja. Runoja Kontokissa ovat tallentaneet Lönnrot (1837), Europaeus (1845), Borenus ja Genetz (1872) sekä Juvelius (1886), jotka kävivät myös Kostamuksessa. Laukka- ni Puavilan vaimolta Muariel- la saatiin muistiin Lemminkäisen virsi, ja ilmeisesti Muarien ja Puavilan vanhin poika Leva oli *Vienan läänin runonlaulajat ja tietäjät* -teoksessa mainittu laulaja Puavilaini Lari. Muarie oli Kostamuksen Pöksysiä. Levan veljen, Puavilaini Miihkalin vaimo Hyvöni Palaga taas oli kuulu tietäjä, joka uskoi ehdottomasti loitsujensa sairauksia parantavaan vaikutukseen. Kontokin äänellätkijäksi mainittiin Outi Petroff, Hilipän naini, joka taisi myös loitsuja. Häinkin oli kotoisin Kostamuksesta, Iivana Vatasen tytär. Kontuvaarassa puolestaan asui Vetotan akka, jonka ohella kontokkilaiset Vasselei Pöksyni ja Paanajärvellä syntynyt Jyrki Ontrojeff taisivat joitakin loitsuja.

Kontokissa käyneet runonkerääjät, kansatieteilijät ja muut kareliaanit eivät muuten paljontaan kyniään kuluttaneet kylästä ja sen ihmisistä kirjoittamiseen. Vaikka kylä ei ollut suurin alueellaan, oli se samanimisen kunnan hallinnollinen keskus. Kunnan kylistä Akonlahti ja Kostamus olivat hallintokeskusta suurempia. Kontokin kuntaan kuului lisäksi Kii- tehenjärven ympäristössä sijainneet kylät sekä Suomen rajan läheisyydessä olleet Vuokinsalmen, Saarijärven ja Niskajärven kylät.

Sitä ei ole varmuutta, milloin Kontokki on saanut ensimmäiset asukkaansa, mutta asiakirjoissa Kontokki oli mukana jo vuonna 1762, kun sen oli merkitty Repolan hallintopitäjään kuuluvaksi uudiskyläksi. Kylässä ei ollut omaa kirkkoa ennen 1800-luvun loppupuolta, vaan seurakuntalaiset tekivät kirkkomatkinsa Vuokkiniemeen saakka. Vuonna 1793 kirjattiin seuraavien kontokkilai- sten käyneen kirkossa, ehtoollisella ja synnipäästössä:

Leski Matrona Timofeeva 54 v. ja hänen lapsensa Andron 19 v.

Peotr Ivanov 45 v. ja hänen vaimonsa Paraskeva 37 v. sekä heidän lapsensa Fevronia 15 v., Matrona 12 v., Irina 10 v. ja Je- katerina 5 v.

Peotr Timofeev 34 v. ja hänen äitinsä, leski Feodosia 72 v. (Andreavan tytär).

Feodor Ivanov 69 v. ja hänen vaimonsa Tatjana 61 v. sekä heidän lapsensa Mosei 34 v., Karp 26 v. ja Afanasij 21 v. sekä Karpin vaimo Darja 20 v.

Varmuudella tiedetään, että Feodor Ivanov - Huoti Juhonpoika - oli sukujaan Laukka- nen. Muiden kohdalla tietoja ei ole vielä onnistuttu varmistamaan, mutta he ovat kuuluneet todennäköisimmin Sallisten, Petrovien tai Levasten sukuihin. Myös Melentjeff ja Karhunen saattavat tulla kyseeseen, varsinkin jos Kontokkiin on tuolloin laskettu kuuluneen lähiym- päristön muita kyliä.

Kontokista tuli oma pitäjän vuonna 1893 ja sen alueella toimi silloin kaksi kirkkoa. Pitäjän pääkirkko sijaitsi Akonlahdessa, ja se oli rakennettu 1888. Varat kirkon rakentami- seen oli lahjoittanut A. K. Savin, joka toimi kauppiana Pietarissa. Kontokin kunnan toinen kirkko oli rakennettu jo 1875 Kostamukseen pitäjän asukkaiden omilla varoilla, jotka oli saatu kerättyä useam- masta kylästä.

Molemmat kirkot olivat yksikerroksisia puukirkkoja. Akonlahden kirkko oli ristin muotoinen, kun Kostamuksen kirkko puolestaan oli rakennettu laivan muotoiseksi. Akonlahden kirkko oli pyhitetty Pyhän Jumalan äidin, ja Kostamuksen kirkko Pyhän Nikolain kunniaksi.

Kirkkojen irtaimisto ja kalustus olivat kuvausten mukaan

Akonlahden seurakunnan kylät 1900-luvun alussa

	TALOJA	ASUKKAITA
Akonlahti	68	419
Munankilahti	17	130
Tetriniemi	13	107
Kontokki	32	235
Kostamus	48	367
Vonkajärvi	7	37
Lyttä	6	56
Vuokinsalmi	15	122
Saarijärvi	6	39
Niskajärvi	6	37
YHTEENSÄ	218	1 549

köyhänpuoleisia, ja niissä oli lähinnä vain joitakin ikoneita ja psalmikirjoja. Maata tai omaisuutta niillä ei ollut. Kerättyinä vuosituloina seurakunta sai 15 ruplaa ja 15 kopeekkaa, jonka lisäksi kynttilöiden myynti toi seurakunnalle 2 ruplaa.

Seurakunnalla oli myös kaksi tsasounaa - Akonlahdes- sa ja Kontokissa. Kynttilöiden myynnistä saadut tulot tsasounat joutuivat lähettämään pääkirkkoon ja ne kirjattiin tarkasti ylös. Tsasounat saivat myytävät kynttilät keskuskirkolta. Molemmat tsasounat olivat puisia ja rakennettu kylien asukkaiden voimalla. Koristeet ja muu irtaimisto niissäkin oli aikalais- kuvauksen mukaan vaatima- tonta.

Seurakuntalaisten määrää Kontokin kunnan alueella kuvaa taulukko Kirkkoon kuulu- neet asukkaat Kontokin alueel- la vuodelta 1884. Se kuvanee samalla suunnilleen alueen asu- kasmäärää. Reilut neljäkym- mentä vuotta aiemmin, vuonna 1841 Vuokkiniemen kirkon käyttäjistä kontokkilaisiksi oli kirjattu 18 miestä ja 16 naista, ja heidän edustamiensa talojen lukumäärä oli kuusi. Vuoden 1841 tilastot tuskin kertovat koko totuutta alueen asukas- määrästä, sillä kirkkomatkan pituus - 90 virstaa - oletetta- vasti näkyy Kontokin asukkai- den vähäisenä Vuokkiniemen kirkon käyttönä.

1900-luvun alkuun tultaes- sa Akonlahden seurakuntaan kuuluvien kylien talo- ja asu- kasluku oli kasvanut muuta- malla sadalla hengellä. Tämä

ilmenee Akonlahden papiston vuonna 1904 antamista tilasto- tiedoista. Taulukosta Akonlah- den seurakunnan kylät 1900- luvun alussa näkyy, että Kontokin seurakuntalaisten luku oli parissa vuosikymmenessä kas- vanut 54:llä, Kostamuksen 55:llä ja Akonlahden 30:llä.

Akonlahden seurakunnan kylät 1900-luvun alussa

	Taloja	Asuk- kaita
Akonlahti	68	419
Munankilahti	17	130
Tetriniemi	13	107
Kontokki	32	235
Kostamus	48	367
Vonkajärvi	7	37
Lyttä	6	56
Vuokinsalmi	15	122
Saarijärvi	6	39
Niskajärvi	6	37
YHTEENSÄ		

Heimosotien aikaiset levot- tomuudet vuoden 1920 kum- minkin puolin vaikuttivat myös Kontokin ja sen lähialueiden väkilukuun. Monet olivat lähte- neet pakolaisuuteen Suomen puolelle, ja osa oli menehtynyt myös aseellisissa kahakoissa. Kontokin kylän väkiluku oli vuonna 1923 noin 20 prosent- tia pienempi kuin parikymmen- tä vuotta aiemmin. Kostamuk- sen väkiluku oli pudonnut sa- mana aikana lähes 30 pros. Uhtuan piirin viranomaisten ke- räämien tilastotietojen mukaan Kostamuksen ja Kontokin ky- lien talouksien, maan ja koti- eläinten määrät 1923 ilmenevät taulukosta *Kontokin ja Kosta-*

muksen tilastoja 1.11.1923 (pinta-alat ilmoitettu aareina):

Arkkitehtuuriltaan Kontokki oli melko tiivis kylä ja sen talot oli rakennettu lähelle toisiaan, toisin kuin esimerkiksi Kostamuksen kylässä, jonka on sanottu olleen "levällisempi". Vuosina 1922-1941 Kontokissa oli viitisenkymmentä taloa, mukaan lukien koulu, kauppa ja klubi. Sodassa tuhoutuneen kylän asutus, muoto ja itse talojen isännät selviävät oheisesta Kontokin talokartasta, joka on laadittu entisten kontokkilaisien avustuksella. Kartta on suuntaa antava ja se on tehty Maria Sergejevan (o.s. Laukkanen) tuttaviansa kanssa kokoamien tietojen pohjalta.

Lähteet:

Arkangelin läänin kirkollisen viraston Kemin kihlakunnan Kontokin seurakuntien kirkonkirjat ja Vuokkiniemen kirkonkirjat

Iluha, Antotsenko, Dankov (toim.), *Istoriija Kostomuksi*. Mega-Press, Petroskoi 1997.

Niemi, A. R., *Vienan läänin runonlaulajat ja tietäjät*. SKS, Helsinki 1921.

Virtaranta ym. (toim.), *Karjalan laulajat*. Kirjayhtymä, Helsinki 1968.

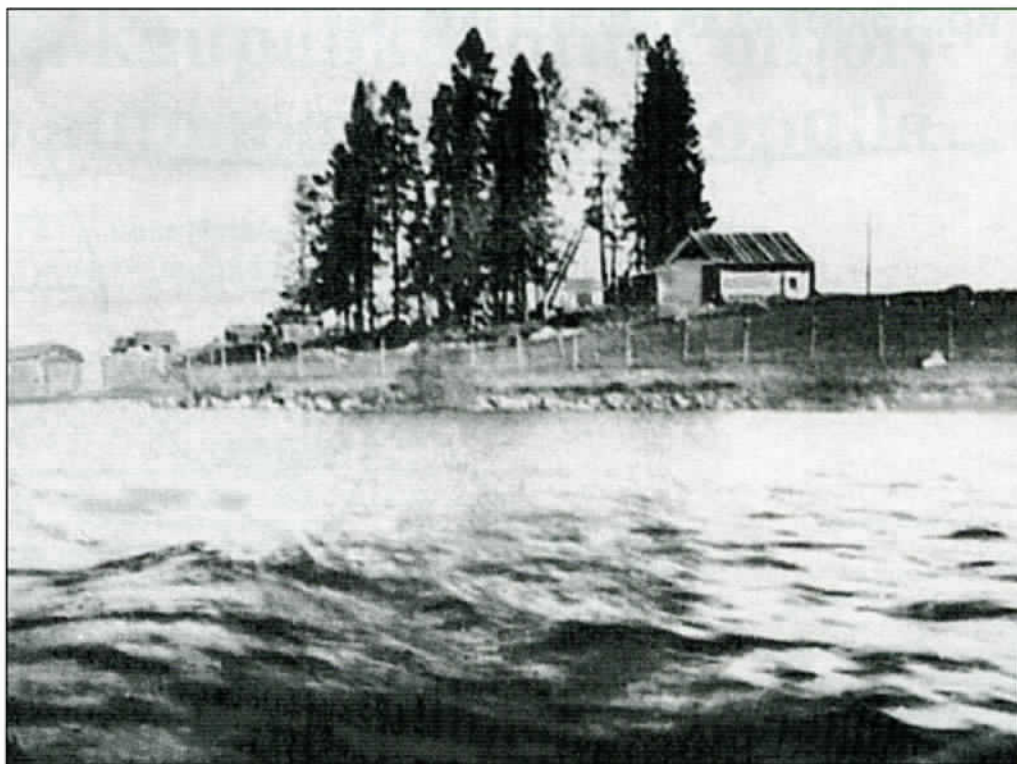
Pöllä, Matti, *Vienan Karjalan etnisen koostumuksen muutokset 1600-1800-luvulla*. SKS, Helsinki 1995.

Sergejeva, Maria, kirje 25/8 1997

<http://www.juminkeko.fi/viena/kontokki.html>

KAI PAAJASTE
PAULI LAUKKANEN

• Mikäli jollakin Karjalan Heimon lukijoista on Kontokkiin ja kontokkilaisiin sukuihin liittyviä tietoja ja valokuvia, olisimme kiitollisia avustanne tietojemme täydentämiseksi ja kartuttamiseksi. Yhteyttä voi ottaa Pauli Laukkaseen, os. Viittatie 4, 87250 Kajaani, puh. 08-626831.

Vanhasta Kontokista on vähän valokuvia. Oheinen kuva on sota-ajalta, jolloin osaksi poltettu kylä oli varustettu puolustuskeskukseksi; siellä oli VHSP:n ja RjaJP8:n yksiköitä. (kuva teoksesta Karhunen: Raatteen tieltä Kostamukseen).

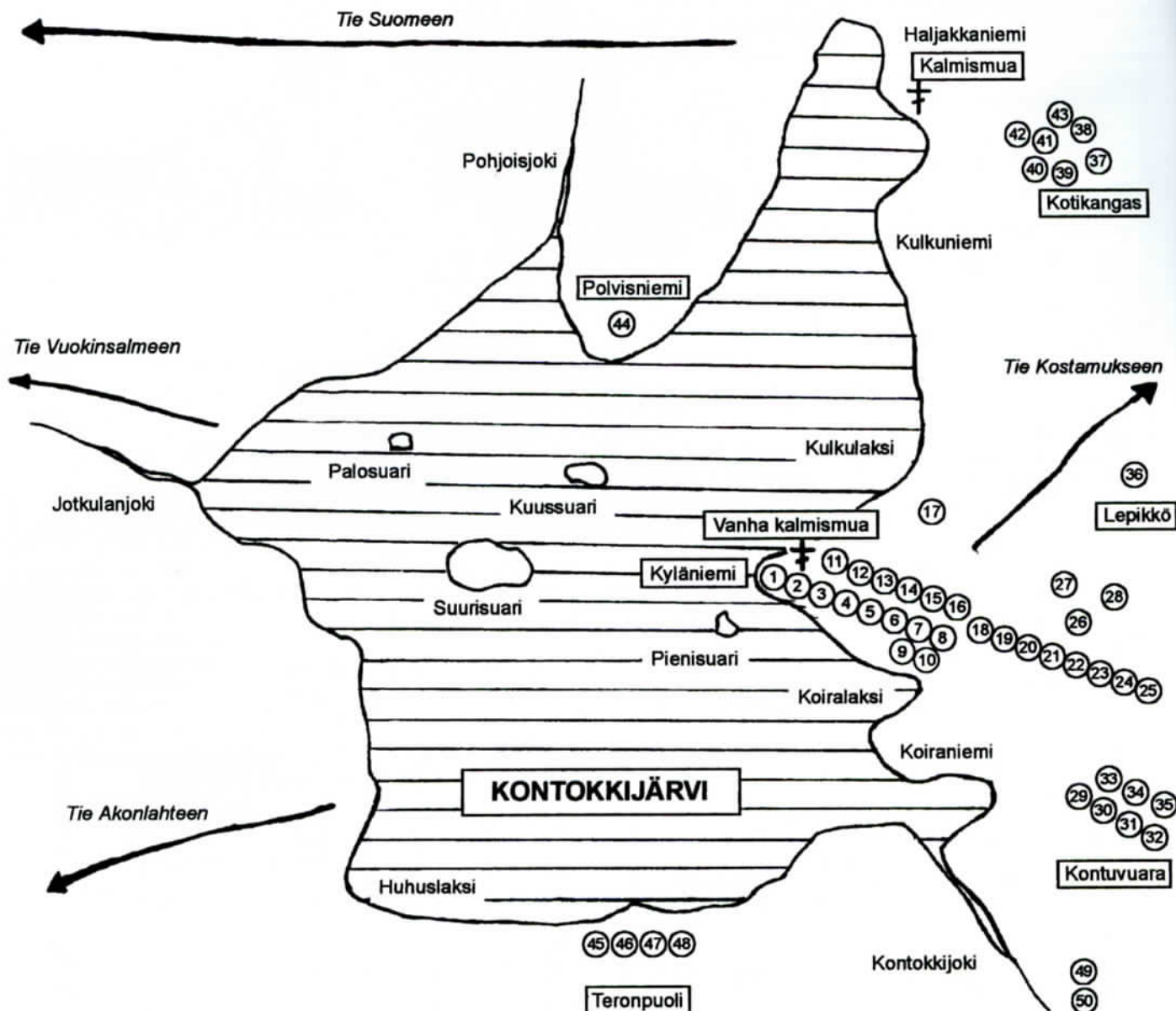
Kirkkoon kuuluneet asukkaat Kontokin alueella vuonna 1884

	TALOJA	MIEHIÄ	NAISIA	MATKA KIRKKOON
Akonlahti	55	192	197	1-10
Niljalahti	14	43	51	5-8
Tetriniemi	10	35	41	10
Vatasalmi	6	24	67	20
Vuokinsalmi	14	41	67	20
Kontokki	23	83	98	20
Kostamus	36	156	156	40-55
Saarijärvi	7	17	21	25
Niskajärvi	4	16	18	25
	169	607	716	(yht. 1 323)
Kuivajärvi	8	30	33	20

Kontokin ja Kostamuksen tilastoja 1.11.1923

	TALOUK SIA	ASUK KAITA	HEVOSIA	LEH MIÄ	VILJELTY MAA	NIITTY	KUIVA/VÄH ÄPÄTÖINEN MAA
Kontokki	40	189	11	86	23 ½	106 ³/₈	197/₁₂
Kostamus	60	258	6	101	32 ¹⁷/₄₀	⁵/₁₄	5 ⁵/₆

KONTOKIN KYLÄN ASUTUS 1922-1941

1.	Laukkanen Riiko Puavilanpoika	26.	Klubi
2.	Melentjev Vasko	27.	Melentjev Hilppä Vaskonpoika
3.	Melentjev Kauro	28.	Melentjev Kirilä
4.	Melentjev Marke	29.	Melentjev Vasselei
5.	Peksujev Oleksei	30.	Sallinen Leva
6.	Laukkanen Timo Puavilanpoika	31.	Sallinen Mikko
7.	Petrov Simana Vasseleinpoika	32.	Sallinen Jyrki
8.	Petrov Simana Vasseleinpoika	33.	Melentjev Lukka Kirilänpoika
9.	Petrov Hilippä Vasseleinpoika	34.	Sallinen livana Jeremienpoika
10.	Melentjev Ohvo	35.	Sallinen Kirilä Jeremienpoika
11.	Laukkanen Juho Stahveinpoika	36.	Melentjev livana
12.	Laukkanen Juho Stahveinpoika (palanut talo)	37.	Peksujev Ilja
13.	Laukkanen Juakko Puavilanpoika	38.	Laukkanen livana Juakonpoika
14.	Laukkanen Leva Puavilanpoika	39.	Laukkanen Georgii Riionpoika
15.	Laukkanen Miihkali Puavilanpoika	40.	Laukkanen Oleksei Juakonpoika
16.	Laukkanen Huotari Stahveinpoika	41.	Laukkanen Lukka (Kusti) Ortjonpoika
17.	Kauppa	42.	Laukkanen Lukka Juhonpoika
18.	Petrov Matti	43.	Koulu
19.	Sallinen Ortjo	44.	Melentjev Onissima
20.	Petrov Teppana	45.	Sallinen Kauro
21.	Sallinen Mehvo	46.	Sallinen Huotari Ustjonpoika
22.	Sallinen Puavila	47.	Sallinen Ustjo
23.	Sallinen Tarassie	48.	Karhunen Tero Siitarinpoika
24.	Sallinen Ahappa	49.	Melentjev Vetotta
25.	Sallinen Simana	50.	Sallinen Marke Ahapanpoika